

**КӨРКӨМ ТЕКСТЕГИ АМЕРИКАЛЫК СЛЕНГ ЖАНА АНЫН ОРУС
ТИЛИНЕ КОТОРУУ МАСЛЕЛЕРИ**

**АМЕРИКАНСКИЙ СЛЕНГ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ И ПРОБЛЕМА
ЕГО ПЕРЕДАЧИ НА РУССКИЙ ЯЗЫК**

**AMERICAN SLANG IN A LITERARY TEXT AND THE PROBLEMS OF ITS
TRANSLATION INTO RUSSIAN**

Аннотация. Бул макалада көркөм тексттеги америкалык сленг жана аны орус тилине которуудагы көйгөйлүү маселелерине кенен кайрылат.

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы перевода американского сленга в художественном тексте на русский язык.

Annotation. This article discusses the problems of translation American slang in a literary text into Russian.

Түйүндүү сөздөр: сленг, жаргон, курактык арго, трансформация, калькирование, эвфемизмдер, сүрөттөө, сөзмө-сөз которуу ж.б.

Ключевые слова: сленг, жаргон, возрастное арго, трансформация, калькирование, эвфемизмы, описание, дословный перевод и.т.д.

Key words: slang, jargon, age argot, transformation, tracing, euphemisms, description, literal translation etc.

Чет элдик жана ата мекендик лингвистика акыркы он жылдыктарда жазуу тилди изилдөөдөн түз жандуу баарлашууну, жандуу табигый кепти изилдөөгө жана талдоого жигердүү өтү, анткени «түз оозеки тилдик баарлашуу тилдин эң маанилүү чөйрөсү бойдон калууда. [Скребнев, 1985, б. 8]".

Сленгизмдердин ар кандай түрлөрү тилдин ажырагыс бөлүгү болгондуктан, эң мобилдүү жана өзгөрүлмө тил сегментине кирет, ошондуктан лингвисттердин, лексикологдордун жана котормочулардын дайыма көңүл буруусун талап кылат. Бүгүнкү күндө тил илиминде «сленг» түшүнүгүнүн так аныктамасы жок. Башында ал уурулардын жана селсаяктардын лексикасы катары колдонулган. Убакыттын өтүшү менен бул термин өзүнүн маанисин кеңейтип, аныктамадан чыгып, калктын маргиналдуу катмарларынын сөзүн белгилей баштаган.

Азыркы кездеги сөздүктөрдө сленгдин эң аз дегенде эки аныктамасы бар: 1) бейформал баарлашуу үчүн кеңири колдонулган лексика; 2) субкультуралардын спецификалык тили [1]. Ошентип, сленг жаргондун синоними катары каралат.

Заманбап чет элдик изилдөөлөр бул түшүнүккө так аныктама берүү мүмкүн болбогондуктан, жаргондун жекече өзгөчөлүктөрүн бөлүп көрсөтүү максатка ылайыктуу экенин белгилешет.

К.Эйбл сленгди аныктаган төрт критерийди көрсөтөт: 1) сленгдин болушу сүйлөө же жазуу реестрин төмөндөтөт; 2) сленгизмдин колдонулушу сүйлөөчү менен адресаттын ортосундагы ишенимдүү мамилени көрсөтөт; 3) сленг бирдиги жогорку даражадагы адамдар менен баарлашууда колдонууга тыюу салынган; 4) кеңири таралган синонимдин ордуна колдонулат [3, б. 11-12].

Котормо лингвистикалык ишмердүүлүктүн бир түрү катары бир тилде айтылган ойлорду экинчи тилдин жардамы менен адекваттуу жана толук жеткирүү процесси болуп саналат (Нелюбин Л. Л., 1999, 69-70-б.). «Котормо» термини котормо процессинин өзүнө да, анын натыйжасына да – оозеки билдирүүгө же жазуу жүзүндөгү текстке карата колдонулушу мүмкүн (Нелюбин Л.Л., 2005, 8-б.).

Которуу процессинде көп учурда сөздүк берген сөздөрдүн жана сөз айкаштарынын дал келүүсүн колдонуу мүмкүн эмес болуп калат. Мындай учурларда биз сөздүн же сөз айкашынын ички формасын өзгөртүүдөн же билдирүүнүн мазмунун адекваттуу жеткирүү үчүн аны толугу менен алмаштыруудан турган трансформациялык котормого кайрылабыз.

Котормодо адекваттуулукка жетишүү котормо маселесин туура аныктоо жана керектүү котормо трансформацияларын жүргүзүү жөндөмдүүлүгү менен байланышкан.

Бул макалада сленгди лексиканын өзгөчө адабияттык эмес катмары катары изилдөөгө, ошондой эле америкалык сленгдин элементтерин түпнуска тилден котормо тилге адекваттуу которууда котормочу туш болгон кыйынчылыктарга арналган.

Жогорудагы ыкманы колдонуу менен, биз америкалык сленг орус тилинде кандай каражаттар менен берилип жатканын жана ал такыр чагылдырылбаса, бул фактынын себептерин аныктоого аракет кылып жатабыз. Биздин милдет – Жон Ирвингдин “Сидр үйүнүн эрежелери” романынын котормосунун, Томас Пинчондун “Лот 49 кыйкырыгы” романынын текстиндеги америкалык сленгди орус тилине которуу трансформацияларын аныктоо жана алардын татаал мүнөзүн изилдөө.

Жогоруда аталган чыгармаларды англис тилинен орус тилине которуу варианттарын талдоодо сленгдик бирдиктердин берилишинде айрым айырмачылыктарды байкоого болот, бул бир катар себептер менен түшүндүрүлөт. Бирок бул факт эки котормонун тең баасын төмөндөтпөйт, анткени котормочулар адабияттык эмес лексиканы (атап айтканда жаргон, сленгдерди) англис тилинен орус тилине заманбап адабияттын көркөм чыгармасынын материалдарын колдонуу менен которуу маселесин чечүүгө кадам ташташкан.

Талдоо Томас Пинчондун "кыйкырат лот 49" романында, Джон Ирвингдин “Сидр үйүнүн эрежелери” романында аныкталган сленгизмдер жана анын орус тилине котормолорунда (котормочулар Г. Григорьев Н. В. Махляк, С. Л. Слободянюк, тарабынан аткарылган); бул фактыны тастыктайт.

Джон Ирвингдин “Сидр үйүнүн эрежелери” романында аныкталган сленг түрлөрү.

Романдагы сленгизмди төмөнкү категорияларга бөлүүгө болот:

*Аймактык жаргон: айрым географиялык аймактарда колдонулган терминдер, бул учурда Жаңы Англия.

*Социалдык жаргон: өспүрүмдөр же медициналык адистер сыяктуу белгилүү бир социалдык топтор менен байланышкан тил.

*Кесиптик жаргон: акушердик жана медицина сыяктуу айрым кесиптерде колдонулган техникалык терминдер.

*Армия жаргону: аскер чөйрөлөрүндө колдонулган терминдер.

*Уятсыз жаргон: сексуалдык же адепсиз маанидеги сөз айкаштары же сөздөр.

Романда жаргон бир нече функцияны аткарат:

*Ишенимдүүлүктү түзүү: жаргонду колдонуу романдын убактысын жана ордун калыбына келтирүүгө жардам берет, ага реалдуулук сезимин берет.

*Мүнөздү ачуу: Жаргон каармандардын социалдык абалын, инсандыгын жана текжайын ачып бере алат.

*Тонду жеткирүү: сленгдин белгилүү бир түрүн колдонуу тамашалуу, Олуттуу же талаштуу болобу, баяндоонун обонун түзүшү мүмкүн.

*Юмор түзүү: айрым жаргон сөздөр окурмандын көңүлүн тилдин адаттан тыш же күлкүлүү жактарына буруп, юмордук эффект түзүү үчүн колдонулат.

Конкреттүү жаргон сөздөрдү талдоо

Романдагы сленгизмдин бир нече мисалдары:

*"Ни таяпка": өзгөчө акылдуу эмес адам үчүн аймактык жаргон.

• "Лапаны коюу": сексуалдык мамилеге кирүү үчүн социалдык жаргон.

Жыйынтыктап айтканда Джон Ирвингдин "Сидр үйүнүн эрежелери" романында сленгизмди колдонуу анын баяндоо стилинин ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Сленг аркылуу Ирвинг ынанымдуу каармандарды, ишеничтүү орнотууларды жаратат жана үй-бүлө, инсандык жана жоготуу менен байланышкан татаал темаларды берет.

Биздин изилдөөбүздө каралган экинчи көркөм чыгарма бул Томас Пинчондун "Кыйкырык Лот-49" романы.

Роман сленгдерге толгон, ал контрмаданий маанайды жеткирүүдө жана уникалдуу баяндоо стилин түзүүдө маанилүү ролду ойнойт.

Романдагы сленг түрлөрү.

Романдагы сленгизмди төмөнкү категорияларга бөлүүгө болот:

*Көчө жаргондору: шаардык жерлерде колдонулган терминдер, айрыкча хиппилер жана баңгилер сыяктуу субмаданияттарга байланыштуу.

*Наркотикалык жаргон: баңги заттарды колдонууга жана сатууга байланыштуу терминдер.

*Техникалык жаргон: почта жана байланыш жаатында колдонулган терминдер.

• Тарыхый жаргон: роман орун алган мезгилде колдонулган терминдер (1960-жылдар).

*Уятсыз жаргон: сексуалдык же адепсиз маанидеги сөз айкаштары же сөздөр.

Романдагы сленгдердин функциялары.

Романда жаргон бир нече функцияны аткарат:

*Маданиятка каршы атмосфераны түзүү: сленгди колдонуу 1960-жылдардагы контрмаданият кыймылдарын калыбына келтирүүгө жардам берет, алардын сөз эркиндигине, баңги эксперименттерине жана анти-авторитардык.

*Мүнөздү ачуу: Жаргон каармандардын инсандыгын, мамилесин жана текжайын, айрыкча маргиналдуу топторго киргендерди ачып бере алат.

*Тонду жеткирүү: сленгдин белгилүү бир түрүн колдонуу тамашалуу, Олуттуу же сырдуу болобу, баяндоонун обонун аныктай алат.

*Юмор түзүү: айрым жаргон сөздөр окурмандын көңүлүн тилдин адаттан тыш же күлкүлүү жактарына буруп, юмордук эффект түзүү үчүн колдонулат.

Конкреттүү жаргон сөздөрдү талдоо

Романдагы сленгизмдин бир нече мисалдары:

*"Грас": марихуана үчүн наркотикалык жаргон.

• "Айланган": баңгизаттын таасири астында болгон адам үчүн көчө жаргону.

* "Мунара": Почта бөлүмү үчүн техникалык жаргон.

• "Мышык": адам үчүн тарыхый жаргон.

Бул чыгарма боюнча кыскача тыянактарды чыгара турган болсок, анда Томас Пинчондун "кыйкырык Лот-49" романында жаргон колдонуу анын постмодерндик баяндоо стилинин ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Сленг аркылуу пинчон контрмаданияттык шарттарды түзөт, татаал каармандарды ачып берет жана коомго, инсандыкка жана бийликке байланыштуу татаал темаларды жеткирет.

Бирок сленгизмди башка тилдерге которуу бир катар кыйынчылыктарды жаратат. Котормочулар маданий контексти эске алып, түпнусканын маанисин жана обонун билдирген эквиваленттүү сөздөрдү издеши керек. Кыйынчылыктарга карабастан, жаргон котормосу дүйнө жүзү боюнча окурмандардын "өкүрүк Лот-49" уникалдуу жана кайталангыс дүйнөсүнө толук чөмүлүүсүн камсыз кылуу үчүн абдан маанилүү.

Сленгизм көркөм тексттин ажырагыс бөлүгүн түзөт, ага аныктык, тереңдик жана маданий даам берет. Бирок, жаргонду орус тилине которуу бир катар кыйынчылыктар менен коштолот.

Котормочулар аймактык айырмачылыктар, социалдык контекст жана маданий нюанстар сыяктуу факторлорду эске алышы керек. Жаргон сөздөрдүн түз котормосу маанинин бурмаланышына же маданий маанисин жоготууга алып келиши мүмкүн.

Бул кыйынчылыктарды жеңүү үчүн котормочулар ар кандай стратегияларды колдонушат, мисалы:

*Эквиваленттүү жаргон сөз айкаштарын тандоо: оригиналдуу сөз айкашындай эле маанини жана коннотацияны билдирген орус жаргонун издөө.

*Сүрөттөөчү котормо: жаргон сөз айкашынын маанисин башка сөздөр менен түшүндүрүү, анын тонун жана юмордук таасирин сактоо.

*Маданий адаптация: түпнуска жаргон сөз айкашын максаттуу аудиториянын маданий контекстине дал келген орус тилине алмаштыруу.

Сленгизмди которуу лингвистикалык билимди гана эмес, түпнуска тексттин маданиятын жана контекстин терең түшүнүүнү талап кылат. Ийгиликтүү жаргон котормо орус тилиндеги окурмандарга түпнуска окурмандар сыяктуу эле бай жана көп кырдуу окуу тажрыйбасына ээ болууга мүмкүндүк берет.

Кыйынчылыктарга карабастан, жаргон котормосу көркөм тексттин нюанстарын жана түстөрүн жеткирүүдө маанилүү ролду ойнойт, аны кеңири аудиторияга жеткиликтүү кылат.

Каралган чыгармалардын орус тилине которууда көптөгөн кыйынчылыктар кездешкени ачык айкын көрүнүп турат, кээ бир учурларда кетирилген билинер билинбес катачылыктар, так эместиктер, же кээ бир учурлардагы уятсыз лексиканы түзмө түз которуу, сөзмө-сөз которууларды да байкадык. Бул көрүнүштөр котормочулардын алгылыктуу эмгектерин баса белгилеп көрсөтүү менен ошол эле учурда кетирилшген кемчиликтерин да белгилей кеттик. Бирок которуу иши өтө таатал иш болгондуктан аларга баа берүү же сын пикир айтуудан алыспыз. Болгону изилденип жаткан теманын алкагында көркөм чыгармалардын

анализин, ал чыгармалардын авторлорунун сленгизмди колдонуу жолдорун, сленгдердин түрлөрүн классификациялап көрсөткөнгө аракет жасалды.

Америкалык сленгдерди орус тилине которуу бир катар кыйынчылыктарды жаратат:

*Маданий айырмачылыктар: Жаргон көбүнчө башка маданияттын окурмандарына тааныш эмес же түшүнүксүз болгон маданий өзгөчөлүктөрдү жана контекстти чагылдырат.

*Эквиваленттердин жоктугу: кээ бир жаргон сөздөрдүн орус тилинде түз эквиваленттери жок, бул аларды которууну кыйындатат.

*Убакыттын өтүшү менен маанинин өзгөрүшү: Сленг дайыма өнүгүп, маанисин өзгөртүп турат, бул аны которууну кыйындатат, айрыкча мурун жазылган тексттер үчүн.

*Регионалдык айырмачылыктар: Жаргон көбүнчө АКШнын региондоруна жараша өзгөрүлүп турат, бул орус тилине которууда кыйынчылыктарга алып келиши мүмкүн, бул бир кыйла бирдиктүү тил.

*Уятсыздык: кээ бир америкалык жаргондордо орус тилинин маданий нормаларын эске алуу менен которулушу керек болгон адепсиз же адепсиз сөздөр болушу мүмкүн.

Бул кыйынчылыктарды жеңүү үчүн котормочулар ар кандай стратегияларды колдонушат, мисалы:

*Эквиваленттүү жаргон сөз айкаштарын тандоо: оригиналдуу сөз айкашындай эле маанини жана коннотацияны билдирген орус жаргонун издөө.

*Сүрөттөөчү котормо: жаргон сөз айкашынын маанисин башка сөздөр менен түшүндүрүү, анын тонун жана юмордук таасирин сактоо.

*Маданий адаптация: түпнуска жаргон сөз айкашын максаттуу аудиториянын маданий контекстине дал келген орус тилине алмаштыруу.

Америкалык сленгдерди орус тилине ийгиликтүү которуу лингвистикалык билимди гана эмес, түпнуска тексттин маданиятын жана контекстин терең түшүнүүнү талап кылат. Котормочулар жаргондун түз маанисин гана эмес, анын маданий жана социалдык коннотацияларын да жеткирүүгө аракет кылышы керек.

Колдонулган адабияттар:

1. Абдрахманова.О.Р. Проблемы переводимости сниженной лексики в художественном тексте на материале французского аргю. Диссертация. Челябинск,2004. –280 с.
2. Арнольд И.В.Стилистика современного английского языка Л.: Просвещение,1973.– 303 с.
3. Бархударов Л.С.Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода. М.: Международные отношения,1975.–237с.
4. Беляева Т.М. Хомяков В.А. Нестандартная лексика английского языка. Л.: Издательство Ленинградского Государственного Университета,1983.–120 с.
5. Розина Р.И. Американский сленг в аспекте перевода.// Тетради переводчика. Вып М,1977–90 с. С. 36–45.6915. 6. Родионова Н.В. Особенности перевода английского сленга// Язык и культура. Барнаул.,1997.–180 стр. С. 127–128.

7. Пинчон Томас «V». Пер. с англ. Н.В. Махлаюка, С.Л. Слободянюка, А.Б. Захаревич. СПб.: Симпозиум, 2000. 670с. URL: https://royallib.com/book/tomas_pinchon/V.html (дата обращения 12.08.2020).
8. Ирвинг Дж. Правила дома Сидра. М.: Вагриус, 1999.-592с.